

KENTİN SAHİBİ KİM? KÜRESEL KENTSEL DİNAMİKLER ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

An interview with Saskia Sassen

July 15, 2019

“Dünya üzerinde modern şehirleri incelediğimizde buranın sakinleri yerine, giderek güç sahibi finansal aktörlerin ihtiyaç ve isteklerine hizmet edecek şekilde tasarlandığı sonucuna kolayca varabiliriz. Bu isimsiz aktörler kentsel çevrede çeşitli soyut ve somut alanları işgal ederken ve sıradan insanlar mahallelerinde alan kaybedip bazen de tamamen çıkarıldıkları zaman, şehrin sakinlerine bu dinamiklere karşı durmak için ne gibi seçenekler kalıyor?”

Green European Journal: “The Global City”yi 1991’de kaleme aldınız. Bu çalışmanızda konseptinizi nasıl geliştirdiğinizi açıklayabilir misiniz?

Saskia Sassen: 80’lerde dijital teknoloji kullanan ekonomik sektörlerin yaygın bir şekilde sınırları belirli mekânlardan taşması, beni bu büyük ölçüde dijitalleşmiş sektörleri incelemeye ve özellikle denetlemelerin kaldırılmasıyla önceden sınırlandırıldığı öğrenci ve ev kredileri gibi alanlara nüfuz etmesiyle yükselen ve bir ekonomi yıldızı haline gelen finans sektörüne yoğunlaşmaya yönlendirdi. Bu yöneliş benim için, küresel şehir işlevlerini konsept haline getirmeye atılan ilk adım oldu. Bu arayış beni büyük şehirlerde yeni ve bir şekilde anlaşılması zor bir yapıyı incelemeye itti; kendini 80’lerde ana ekonomik merkezlere (New York, Londra, Tokyo) kuran bir nevi uçsuz bucaksız, karmaşık ve çeşitli işlevsel bir düzlem. Bu çalışma sonuç olarak küreselleşme sürecinin ilerleyip giderek daha çok ülkeyi içine katmasıyla 40’a yakın büyük şehri içine kattı.

Geliştirdiğim konsept, en sade haliyle “küresel şehrin işlevi” – ülkelerin derin ekonomisine girişi saylayan bir çeşit köprü.

Beni güldüren görüşlerden biriye en güçlü, zengin ve dijitalleşmiş ekonomi aktörlerinin kentsel mekâna veya “merkezi yerlere”, belki önceden de fazla ihtiyaç duymalarına sebep olan farklı faktörlerin varlığına inanç. Düzenli üretim faaliyetinde bulunan büyük kurumsal şirketler, bu faaliyetlerini herhangi bir yerde kurabilirler. Ancak küreselleşmek isterlerse, kendi kurumları (ve önceden olduğu gibi kendi sınırları) içerisinde sağlamayacak birçok özel hizmete erişime ihtiyaçları vardı.

Tahmin ettiğimden daha güçlü bir şekilde kendini ortaya çıkaran bir diğer hipotez ise, bu yeni ekonomik mantığın, kısmi olsa da, yüksek düzey işler ve düşük gelirli iş kolları yaratacağıydı. Bu mantık, geleneksel şirketlere göre çok daha az orta düzey iş kollarına ihtiyaç duyuyordu. Ancak bu düşük gelirli işler, ofis veya ev içerisinde olsun, kavrayabileceğimizden çok daha fazla önem teşkil edecekti. Gelişmiş ekonomik sektörlerdeki, özellikle finans sektöründeki bu düşük gelir düzeyli işleri, stratejik altyapıyı koruyan ve sürdüren işler olarak tanımladım (2).

Küresel şehir, küreselleşme ile nasıl ilişki kuruyor?

Standart ekonomi bilimi, yüksek finansın temel dinamiklerini kavrayamadığı gibi, küresel şehri oluşturan çeşitli dinamikleri de kavrayamaz. Mikroekonomi ve makroekonomi, belki de tek başlarına, standardize ekonomik sektörleri ele almak için en işe yarar araçlar.

Araştırmamın başlarında vardığım önemli bir hipotez finansal aracılığın, 80’lerde yükselen küresel ekonomi için gittikçe daha stratejik hale gelen ve sistematik olarak icap eden bir işlevi olmasıydı. Bu dönüm noktası, beni spesifik mekan ihtiyaçları ile alakalı hipotezimi oluşturmaya itti; aracı kapasite ve araçların üretimi için gerekli mekanlar. Bu spesifik mekanlar, ilk kitabımda incelediğim gibi, dış kaynaklardan temin edilen işler için gerekli araçlarla ilgiliydi.

Ancak 80’lerde ortaya çıkan durum, ekonomik sektörlerin çeşitliliği ve karmaşıklılığının bambaşka bir boyuta gelmesiydi; bu durum beraberinde yeni bir kent biçimlenişini getirdi. Ben bunu “küresel şehir” olarak tanımladım – oldukça çeşitli ve karmaşık orta düzey kapasitelerin üretilmesi ve uygulanması için biçimlenen bir mekan.

Bu tanım, kentin tamamını kapsamıyordu. Bu tanımımda, küresel şehrin var olan karmaşık şehirlere eklemlenen bir üretim işlevi olduğunu önerdim. Bu işlev, kentin diğer mekanlarına geniş bir gölge düşürüyordu.

Avrupa’da her geçen gün daha da fazla şehir şebekeleri ve kentsel hareketler ortaya çıkıp sesini duyuruyor. Kent sakinleri enerji kooperatifleri, tamir kafeleri ve fab-lab’ler gibi insiyatifler başlatmak ve kontrolü tekrar ellerine almak için isteklerini belirtiyorlar. Acaba bu hareketleri göz önüne alarak, iyimser olabilir miyiz?

SBu benim için cevaplaması zor bir soru. Bunun için kentlerin kendine özgü durumlarına yoğunlaşmalıyız, bu durumlar ise fazlasıyla çeşitli. Kesinlikle olumlu cevap verirdim. Ancak bunu söyleyebilmek için çok çaba lazım. Bunun gerçekleşmesi için kent sakinlerinin kent üzerindeki haklarını ve yerel yönetimlerle ülke yönetimlerinden, yaşadıkları mahalle ve şehirlerde yapılan düzenlemeler üzerinde ne gibi haklar talep edebileceğini bilmesi gerekiyor. Şu an tahminimce birçok kent sakini neler talep edebileceğinin farkında değil – bu başlı başına ilginç bir durum. Sonrasında bu çaba, hak talebinde bulunma yetkinliğinin edinilmesi için net yasa ve kanunları bulunmayan alanlara, ve buradan da daha ileriye gitmeli... Kent sakinlerinin, kentin yerel yönetimi ile yüz yüze gelebilmesini sağlamak için birçok cephede gerçekleştirilmesi gereken iş var. Bu, uğruna savaşılmasına değer bir mücadele ve geliştirmeye değer bir yol.

Bugün Avrupa’da şehirleri şekillendiren güçler ve/veya aktörler nelerdir?

Baskın görünen iki güç var; ayrıca bu güçler hala kısmi olarak Avrupa şehirlerinin daha erken kentsel işleyişinden farklılaşmış bir biçimde ortaya çıkmakta. Bunlardan biri, kentlerin önemli ekonomik ve politik trendler için başlıca aktör ve merkez haline geliyor olması. Bu önemli şehirler, en büyük şehirler olmak durumunda da değil – örneğin Frankfurt, Londra veya Paris’ten çok daha küçük olmasına rağmen güçlü bir şehir. Kuvvetli bir ekonomik işlevin önem kazanmasının, biraz beklenmedik bir şekilde kentsel mekâna ihtiyaç duyması, iyisiyle ve kötüsüyle bu manada büyük bir fark yarattı. Kentler tekrar kazanç sağlayan makineler haline geliyor – bu fonksiyonu, dominant ekonomik sektörler altyapı, konut üretimine yoğunlaştığı ve banliyölerin hızla yayıldığı zamanlarda kaybetmişlerdi. Bu kazanç sağlama işlevinin getirdiği altyapı ve ulaşım yenileme, iş üretimi gibi olumlu etkileri var, ancak ciddi sorunları da bulunmakta. Kent sakinlerinin ve kentsel ekonomik işlevlerin çoğunluğu mütevazı olduğu gibi, her an yeni bir üst düzey fonksiyon tarafından yok edilme tehdidi altında.

Kitabım *Expulsions*’ta öne sürdüğüm üzere bugünün batı ekonomilerindeki temel dinamiklerden biri, insanların ve küçük firmalar gibi aktörlerin, önceden sahip oldukları ekonomik ve sosyal opsiyonlarıyla beraber farklı şekillerde dışarı itilmesi. Bu hususta yoğunlaştığım nokta, özellikle dışarı itilmenin bu “kenar” ı – bu “kenar”, eyaletler arası coğrafi sınırlardan temel olarak farklılaşan bir olgu. “Kenar” kavramına yoğunlaşmam, bu kitapta geçen ana hipotezlerin birinden geliyor; Keynesçilikten küresel devrin özelleşmelerine, finansal serbestliğine, bazı sınırların bazı aktörler için açılmasına geçiş insanları, “sistem içine getiren” dinamiklerden, “sistem dışına atan” dinamiklere sürükledi.

Kentlerin geleceğini nasıl görüyorsunuz? “Akıllı” ve “esnek” şehirler üzerine tartışmalar hakkında

görüşleriniz neler?

Akıllı, birbiriyle bağlantı kuran ve esnek şehirler politik bir tartışma. Bununla beraber – veya beraber olması gerekiyor – bu konu, çevre konusu ve sosyal eşitlik tartışmalarının merkezinde.

Küresel şehirler üzerine yaptığım çalışmalarda araştırdığım bir gözlem, içinde yaşadığımız dönemde şehirlerin jeopolitik açıdan ve küresel ekonomi, sosyal eşitlik açısından, Keynesçi mantıkla yönetildikleri zamandan daha fazla önem teşkil etmesi. Bu erken dönemlerde, birçok konu ülke yönetiminin kontrolü altındaydı, savaş sonrası konut üretimi de büyük ölçüde buna dâhil.

Ancak genel yönetimler, önceden direkt kontrolü altında olan ekonomik sektörleri özelleştirip devlet müdahalesini kaldırdığı zaman, bu idari ve düzenleyici fonksiyonlar bir defada ortadan kalkmıyor – bunun yerine özel şirketlere transfer oluyorlar. Özel şirketlerde uzmanlaşmış finansal, muhasebe, hukuksal, danışmanlık servisleri şeklinde yeniden ortaya çıkıyorlar. Ve bu tip aktiviteler genelde şehirlerde yerini bulma eğiliminde. Özellikle söz konusu firma küresel market sahibiyse, işletiminin karmaşıklığı sebebiyle, bu aktivitelerin küresel şehirlerde yer bulması söz konusu. Ve bu durum, her zaman olumlu sonuçlar doğuran bir durum değil.

Kent odaklı bu yükselen güç sistemine dengeleyici unsurlar gerek duyuyoruz. Bu yol ise, kent nüfusunun büyük bir kısmını oluşturan mütevazı gelire sahip insanların haklarını etkili bir şekilde arayabilmeleri için konum ve olanaklarını geliştirmekten geçiyor. Bu yol, eyaletler arası sistemin ve onun çeşitli kurumlarının şu anki rolünü ille de bertaraf edecek değil. Ancak bu sistem uzun vadede kentleri ulusal ekonomilerde, sınırlar-arası ekonomik alanlarda, kültürler arası devrelerde, çevre sorunlarında, sosyal eşitsizliklerde *de facto* ana aktör konumuna getirmiştir.

Yaptığım incelemelerde önemli olan bir husus da, önemli kentlerde gücün giderek yoğunlaşmasına karşın, özellikle tamamen yönetilemeyen büyük şehirlerde, genel yönetimlere başvurarak elde edilemeyen yetkileri aşan mücadele yöntemleridir. Kent sakinleri olarak bizler, kentin parçalarını, genel yönetimleri göz önünde bulundurarak yapamayacağımız şekilde basit yollarla yeniden üretebiliriz.

Büyük şehirlerin karmaşıklığı ve eksiklikleri, kent üzerinde talep sahibi olmayanlar için yerel ekonomiler, kültürler ve politikalar üretmeleri için alanlar veriyor. Böylece bu kesim, bir yere kadar doğrulup “Sizden hiçbir şey istemiyoruz, sadece bu kentin bizim de kentimiz olduğunu bildiriyoruz.” diyebiliyor.

Büyük şehirlerdeki kentsel hareketler Beijing, New York, İstanbul, Berlin gibi yerlerde evinde hisseden kozmopolit, iyi eğitilmiş ve giderek kendi kırsal mahallelerinden uzaklaşan, aynı hayat tarzını sürdüren kesimlerin de marifeti değil midir?

Bu kesinlikle hikâyenin bir parçası. Ancak aynı zamanda mahallelerde yoğunlaşan yeni bir hareket de görüyorum; yeşillenme, doğal yaşam için oluşturulan besin alanları, üretimin yeniden yerelleştirilmesi üzerine inisiyatiflerin yayılması ile beraber. Chicago Üniversitesi’nde – Amerika Birleşik Devletleri’ndeki en entelektüel üniversite olarak nitelendirilir -en başarılı öğrencilerimden bazılarının topluma hizmet işlerine yöneldiğini asla unutmayacağım; besin üretiminin yerelleştirilmesi, müzik ve sirk gibi yerel aktivitelerin oluşturulması, zincir bayilerin alanı kaplamasının engellenmesi için kafelerin kurulması gibi. Bu çalışmalar, dünya üzerinde yüksek finans ve yıkıcı maden çalışmaları gibi büyük sistemleri değiştirmeyecektir. Ancak bunlar, enerjimizi sosyal eşitlik, çevre koruması, insan odaklı aktivitelere doğru mobilize etmemizin ilk adımları olarak görülmelidirler. Şehirden şehre yinelenerek, imkân dâhilinde temel kentsel işlevler üzerinde geniş manada etki eden bir mekân politikası.

Bugün kenti, göçmenler ile aynı kefeye koyabilir miyiz? Şehir, tüm o “koyu” kültürlerin gelip “kozmpolitliğe” (kelime kökü farklı olmasına rağmen) yayıldığı bir hareketin ürünü müdür?

Aynen öyle! Evet, katılıyorum, ancak şehirler aynı zamanda bir mücadele alanı – ve bu durum sıkıntılı olabiliyor. Çalışmalarımda bunu şehrin, bugünün sınırlarını taşıması şeklinde ileri sürüyorum. Üçüncü tip bir göçmen öznenin oluşumuna tanık olduğumuzu düşünüyorum – ne aşına olduğumuz göçmen, ne de mülteci.

Tarih boyunca sınırlar, imparatorlukların sınırlarıydı – üzerinde kontrol edemediğimiz alanlardı. Ancak gözlemlediğim şekilde bugün ana aktörler, A.B.D., Avrupa ve Çin’li büyük sektörler, dünya üzerinde birçok alana giriş sağlamış, ve buralarda kendi sanayi faaliyetlerini gerçekleştirebiliyorlar.

Kent, neden bugünün sınırlarını belirliyor?

Benim tanımımla “*sınır*”, farklı dünyalardan aktörlerin karşılaştığı ve sorumluluklar üzerine kesin kuralları olmayan mekânlar. Buna dayanarak bugünün büyük, karman çorman şehirleri, bugünün “*sınır*”larını barındırıyor. Ancak bir fark var; daha önce de bahsettiğim gibi, böyle şehirlerde, kentte söz sahibi olmayan varlıksız kesim yaşayabilir, çalışabilir, mahalleler kurabilir ve söz sahibi olmak için birlik kurabilirler. Ben de bu yüzden, bu tür aktivitelere izin veren kamusal mekânın kaybı için endişeleniyorum. Bu kamusal mekânlar, genelde boş duran yapıları inşa eden güçlü aktörler tarafından kontrol ediliyorlar – böylece uzun süredir barındıkları ve uğruna mücadele sürdürdükleri şehrin kendilerinin de olduğunu güçlü bir şekilde hisseden güçsüz kesimi dışarı itiyorlar.

Saskia Sassen is Robert S. Lynd Professor of Sociology and Co-Chair of the Committee on Global Thought at Columbia University. Her research and writing focuses on globalisation, immigration, global cities, the new networked technologies, and changes within the liberal state that result from current transnational conditions.

Published July 15, 2019

Interview in Turkish

Translation available in English, Croatian, Polish, Russian, Albanian

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/kentin-sahibi-kim-kuresel-kentsel-dinamikler-uzerine-dusunceler/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe.

In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space.

Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.